

KISS GÁBOR FERENC*

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG GYORSCSAPATAINAK ALKALMAZÁSA 1938–1941.

OPERATIONS OF MOBILE FORCES OF THE ROYAL HUNGARIAN ARMY 1938–1941.

ABSTRACT

In my article I would like to present the the operations of the Hungarian Mobile Forces (cavalry, mechanised infantry, bicycle infantry and armored units) between 1938–1941. These forces were the one of the most modern arm of the Royal Hungarian Defence Forces. This new branch of army was established in 1938 in paralel with the international trends. After the establishment these forces was used to occupy the southern parts of Felvidék. In 1939 Hungary was given an opportunity to get back Kárpátalja, what was the second deployment. This was the first occasion for the hungarian military forces to fight since the World War 1. The new year brought the occupation of northern Transylvania by military troops. The most notable deployment of the mobile forces came in 1941 in Délvidék. The Mobile Corps was the spearhead of the attacking hungarian 3rd Army.

1. Előzmények

Tanulmányunkban a magyar gyorscsapatok 1938–1941 közötti alkalmazásának kívánjuk vázlatát nyújtani.

1938-ig a hadseregen belül a gyorsanmozgó csapatokat 2 lovasdandár összesen 4 huszárezreddel,¹ a 7 vegyesdandárhoz beosztott dandáronkénti 1 kerékpáros zászlóalj, 1 huszárszászad és 1 kisharcokocsiszászad, illetve egy gépkocsizócsoporthoz² 1 gépkocsizó-zászlóaljjal s 1 páncéljárműves-osztállyal (1 páncélgépkocsi- és 2 harcokocsiszászad) jelentette. A páncélos „erőt” képviselő 90 db Ansaldo páncélost az utóbbi alakulatba és a dandárok páncélosszászadaiba osztották be.³

A sokáig pusztán elméleti téren folyó fejlesztést a gyakorlat csak sokára követhette. A gazdasági és külpolitikai tényezők együtt hatása következtében erre csak 1938-tól kerülhetett sor, mikor március 5-én Darányi Kálmán miniszterelnök győri beszédében meghirdette fegyverkezési programját, az ún. győri programot. A győri program alapjául szolgáló egyszeri vagyondoból 600 millió pengőt közvetlenül a honvédségre terveztek költeni. A program megvalósítását 5 éves időtartamra ütemezték, a Huba hadrend keretei között 3 lépcsőben.⁴ A hadrend első ütemében 107 000 fő béke-, és mozgósítás után 250 000 fő hadilétszámú haderő megteremtését tűzték ki célul. Ehhez új szervezeti struktúra bevezetése is járult, amely szerint az új hadrendben 3 hadseregarancsnokság szerepel. A 3 hadsereg alárendeltségében 7 hadtest (ezekben 21 gyalog-, 2 lovas-, 2 gépkocsizó-dandár), a légi-erő 1 repülődandárja, valamint 1 folyamórdandár és 3 hadosztálynyi határbiztosító erő. Későbbikben a visszacsatolt területeken, a Felvidéken és Észak-Erdélyben, beillesztendő a katonai közigazgatásba, még 2 hadtestben 6 gyalogdandár került felállításra.⁵

* Dr. PhD Kiss Gábor Ferenc adjunktus, Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar.

Első lépésben a meglévő lovasdandárok kiépítésével és a gépkocsizó csoportra alapozva az 1937/38-as kiképzési év közepette a 8000. sz. eln.1/a–1938. rendelet alapján 1938. május 1-jétől két lovas- és egy gépkocsizó dandár került rögtönzésszerűen, átmeneti jelleggel felállításra. A rendelet alapján a felállításra elsősorban a meglévő alakulatokat használták fel. Az 1. gépkocsizó dandár felállítását elhalasztva, elsőként a 2. gépkocsizó dandár felállítására került sor.⁶

A Legfelsőbb Hadúr elhatározásából 1938. június 14-én adták az 1938-39-es évre vonatkozó szervezési intézkedéseket. 18.000/el. 1/a – 1938. számú rendeletben került kiadásra a honvédség 1920 óta talán legjelentősebb fejlesztési programja.⁷

1938. október 1-jétől új seregtésként – új szervezéssel – jelenik meg az 1. és 2. gépkocsizó dandár. A dandárok gépkocsizó gyalogságát a már meglévő 4. gépkocsizó-zászlóaljjal együtt az újonnan alakult 1., 2., 3., 5., 6. gépkocsizó-zászlóaljok alkotják, melyeket a vegyesdandárok gépkocsizó vadász-zászlóaljaiból és gránátoszázadaiból jönnek létre 1. gépkocsizó zászlóalj az 1. vegyesdandár 1. vadász- és 1. gránátoszázadból, a 2. gépkocsizó zászlóalj a 2. vegyesdandár 2. vadász- és 2. gránátoszázadból, és így tovább. A 4. vadász-zászlóalj pedig a felderítő-zászlóalj felállítandó lövészsázadainál kerül felhasználásra.⁸

2. A gyorscsapatok alkalmazása

2.1. A felvidéki bevonulás

A Szudéta-vidék Csehszlovákiától való elcsatolása precedenst teremtett Magyarország számára is a Csehszlovákia elleni fellépésre. a magyar külpolitikai fellépés eredménye az 1938. november 2-án aláírt első bécsi döntés, mely Magyarországnak visszajuttatott a Felvidékből 12 400 km²-nyi, zömében magyarlakta területet.⁹ A visszacsatolandó területek csehszlovákok általi kiürítését és magyarok általi megszállását a honvédség kijelölt alakulatainak november 5-én kezdődően november 10-ig kellett végrehajtania.¹⁰ Mivel harci cselekményekre nem került sor, így igazából a honvédség tapasztalatokat sem szerezhetett az új fegyvernem tekintetében.

2.2. Gyorscsapatok Kárpátalján

1939. március 15-én megindították a német csapatokat a maradék Csehszlovákia cseh-morva területeinek megszállására. Miután március 10-én Prágában kormányváltás történt, 13-án Sztójay Döme¹¹ repülőgéppel hozta Berlin beleegyezését Kárpátalja birtokbavételére, illetve hogy a magyar kormány 24 órán belül indítsa el a katonai akciót. A katonai és politikai vezetést váratlanul érte ez az üzenet.¹² A hadsereg készületlenül állt a feladat előtt. Mindezt Werth Henrik,¹³ a Honvéd Vezérkar Főnöke jelezte is memorandumában Teleki Pál miniszterelnök felé,¹⁴ de kormány – belpolitikai kényszerek, külpolitikai okok, a bevonulásra való lehetőség esetleges elvesztése miatt¹⁵ –, kevésbé osztotta a katonák aggodalmait. Ennek megfelelően a Honvédség kijelölt egységeinek mozgósítása és bevetése mellett döntött.

A Kárpátalja birtoklásáért lefolyt hadműveleteket két fő szakaszra lehet osztani. Az első szakaszban magának Kárpátaljának birtokbavételére került sor a Felső-Tisza és az Ung völgye által határolt területen, s ekkor érték el a régi határokat. A második szakaszt az Ung völgyétől nyugatra eső területek birtokbavétele és megtartása jelenti.¹⁶

Ezen szakaszok között persze jelentős különbségeket is találhatunk. Az első szakaszban bevetett alakulatok nagy része nem vett részt a második szakasz műveleteiben. Másrészt, míg az első szakaszban a csapatok bevetése német egyetértéssel történt, a második szakasz

inkább önálló magyar akciónak nevezhető.¹⁷ A gyorscsapatok szempontjából azonban lényeges körülmény, hogy mindkét esetben a bevetett egységek jelentős részét a gyorsfegyvernem alakulatai tették ki.

2.2.1. *A hadműveletek első szakasza – előrenyomulás a Kárpátokig*

Ha a bevetett magyar haderő állapotát jellemezni kívánjuk, mindenképpen jelezniük kell, hogy Werth Henrik korábban jelzett aggodalmai nem voltak alaptalanok. Az 1939. március 3-án kelt jelentés megállapítja, hogy valós problémák akadályozzák a gyors felriasztást,¹⁸ s ez igaz a gyorscsapatokra is. Kifejti, hogy a tapasztalatok szerint az állományemelés sehol sem megy végbe 48 óra alatt, s különösen anyagi vonatkozásban szenvedhet néhány napi késedelmet. Az anyagi vonal sem tart lépést a szervezéssel. Werth szerint a gépkocsizóandárok 1940 tavasza előtt nem lesznek alkalmazható állapotban a szakképzet személyzetben, elsősorban a gépkocsivezetőkben és szerelőkben mutatkozó hiányok miatt.¹⁹ A hadműveletben alkalmazott erők vezetésére 1939. március 14-én megalakult Szombathelyi Ferenc,²⁰ a VIII. hadtest parancsnokának vezetésével a Kárpát-csoport parancsnoksága. A gyorscsapatok állományából parancsnokság alárendeltségébe került az 1. és 2. lovasdandár, valamint a 2. gépkocsizóandár.²¹

A csapatok számára külön kihívást jelentett a bevetés földrajzi környezete, melynek leküzdése, különösen hiányos felszereltséggel, nagy erőfeszítéseket követelt. A magyar egységek március 14-én átlépték a határt. *A Kárpát-csoport három fő irányban és ennek megfelelően 3 csoportosításban kezdte meg a megszállást*: 1. az Ung völgyében az Uzsokihágó, 2. a Latorca folyómentén a Vereckei-hágó, illetve 3. Beregszász felől Huszt irányába nyomulva.²² A gyorscsapatok kulcsfontosságú szerepet játszottak a terület visszafoglalásában, mivel a német diplomácia által meghatározott szoros határidők hagyományos alakulatokkal nem tették volna lehetővé a bevonulás időbeli végrehajtását.

2.2.2. *A hadműveletek második szakasza – a magyar–szlovák „kisháború”*

Kárpátalja Ungtól keletre eső részeinek megszállásával tehát befejeződött a hadműveletek első szakasza. A hadműveletek esetleges folytatása és újabb területek visszaszerzése tekintetében a megváltozott külpolitikai helyzet némi mozgásteret jelentett a magyar kormány számára. 1939. március 20-ra az újabb területszerzéshez sikerült megszerezni a lengyel kormány támogatását. Varsó számára stratégiai szempontból a minél hosszabb lengyel–magyar határ kialakítása lett volna kívánatos. Természetesen fontosnak tekinthetjük a lengyel támogatást, de a helyzet rendezésében, illetve a további magyar terület igények megvalósításában egyértelműen újfent Németország játszott a főszerepet. A kezdetben bizonytalankodó német álláspont hamar lehetővé tette a hadműveletek megindítását.²³

Az is befolyásolta az akció folytatását, hogy a csehszlovák hadsereg a szlovákok kiválásával és német bevonulással dezorganizálódott. A szervezés alatt álló szlovák haderő pedig nem jelentett vállalhatatlan katonai kockázatot. Az újabb terület-visszaszerzés lehetősége mellett a határtól néhol alig pár száz méterre húzódó Ungvár–Uzsok vasútvonal biztosítása is megkövetelte a szlovák–magyar határvonal nyugatabbra helyezését.²⁴ A mozgósított csapattesteket a Tisza völgyéből Kárpátalja nyugati határaihoz csoportosították, azzal a feladattal, hogy elfoglalják az Ung völgyétől nyugatra fekvő területeket a Zellő–Círókafalu–Takcsány–Remetevásár–Szobránc–Sárosremete vonalig.²⁵ Az elképzelésekhez képest a hadműveletek során Magyarországhoz került egy 60 km hosszú, mintegy 20 km széles területsáv (1056 km²), mintegy 40–45 000 lakossal.²⁶

2.3. A Gyorshadtest megalakítása és alkalmazása 1940–1941

Felvidék és Kárpátalja visszaszerzése érintette a hadsereg szervezeti viszonyait is. A Huba hadrend megvalósítása kibővült az újonnan megszerzett területek katonai integrálásával is, s a változások érintették a gyorseregtesteket is. Egységes vezetésükre megalakult a Magyar Királyi I. Honvéd Gyorshadtest-parancsnokság. Az új hadtest alárendeltségébe került az összes gyorseregtest: az 1., 2. gépkocsizó- és 1., 2. lovasdandár. A Gyorshadtest parancsnoka altábornagy, vezérkari főnöke pedig ezredes rendfokozatú katona.²⁷ A hadtest parancsnokává dálnoki Miklós Béla altábornagyot, vezérkari főnökéül pedig Lengyel Béla²⁸ ezredest nevezték ki.

A formáció első alkalmazására nem kellett sokat várni. A II. bécsi döntés²⁹ következtében a újabb területek kerültek vissza – újfent békésen magyar fennhatóság alá. A mozgósított csapatoknak ezúttal is csak békés bevonulás jutott.

A II. bécsi döntést követően a Nagyváradon összeült magyar–román katonai bizottság tárgyalásain határozták meg a bevonulás menetrendjét. A 1. számú jegyzőkönyvben rögzített magyar–román megállapodás értelmében szeptember 5-én kezdődik a bevonulás és a kiűrités. A magyar csapatoknak szeptember 11-én 12 órakor³⁰ kell elérniük Kolozsvárt, az egész terület megszállásának pedig szeptember 13-án 18 órakor kell befejeződni. A csapatok minden nap reggel 7 órakor kezdik az előnyomulást, a román erők pedig a magyarok érkezése előtt 2 órával fogják elhagyni a magyarok által megszállandó területet. A csapatok óránként 4 km-es menetteljesítménnyel haladhatnak. A bevonulásra meghatározott időintervallumban – szeptember 5–13 között – tilos az átadandó terület feletti légi tevékenység és tilos ejtőernyősök bevetése.³¹ A 3. jegyzőkönyvben a gyorsfegyvernem menetsajátosságai is figyelembe veendő, lovas, kerékpáros és gépkocsizó csapatok tekintetében nagyobb menettütemet határoz meg: az előbbi sorrendnek megfelelően 6, 8, illetve 12 km óránként. Az összeütközés elkerülése végett ezt azonban csak úgy engedélyezi az egyezmény, ha a magyar fél a bevonuló csapatok menetvonalát előre közli a román katonai hatóságokkal, akik így utóvédjeik menettütemét képesek megfelelően szabályozni.³² A bevonulás, az elsősorban nagy menetteljesítmények következtében előállt nehézségek ellenére, rendben végbe ment. A csapatok mindennap teljesítették a kitűzött menetcélokat s 13-ra lényegében befejeződött művelet.³³ A megszállás végrehajtása főleg a lóvontatású és gyalog menetelő erőknek – a hadsereg zömének – jelentett komoly feladatot, hisz a megszállást szeptember 13-ig be kell fejezni. Összesen 8 nap állt a rendelkezésre a légvonalban mintegy 375 km mélységű terület megszállására.³⁴

A gyorseregtestek menettulajdonságait kihasználva, a hadtest vezetése javaslatot tett az 1. hadsereg-parancsnokságnak, hogy a többi csapatot a gyorshadtest után egy nappal, 6-án indítsák, s hogy a 3. hadsereg egyidejű indítással Huszton és Máramarosszigeten át ne fusson rá a Gyorshadtest egységeire s így elkerülhetőek lennének a gyér úthálózatból és a terepviszonyokból fakadó nehézségek. A javaslatot visszautasították,³⁵ feltehetőleg azért, hogy a bevonulás elsőségében minden csapat egyformán részesüljön. Az ütemterv betartása miatt a Kolozsvár–Dés–Naszód vonal elérése után azonban Székelyföldet a gyorseregtesteknek kellett megszállniuk.³⁶ Ezután a Gyorshadtest-parancsnokság és az 1. és 2. gépkocsizó dandár más egységekkel együtt visszamaradt a terület biztosítására, míg az újonnan felállított kolozsvári IX. hadtest meg nem szerveződik. Az 1. és 2. lovasdandárokat pedig demobilizálták.³⁷

2.4. A Gyorshadtest alkalmazása a Délvidéken

1941. március 25-én Jugoszlávia részéről D. Cvetković miniszterelnök és Cincar-Marković külügyminiszter aláírta országuk csatlakozást a háromhatalmi egyezményhez. A 27-én végrehajtott – egyes források szerint az angol titkosszolgálat által tervezett – puccs következtében fordulat állott be Belgrád politikájában. Az új kormány nem erősítette meg a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozást, és a Szovjetuniótól kért védelmet. Ez nem a Hitlerrel való teljes szakítást jelentette, inkább a nagyhatalmak közti manőverezés kísérletét.³⁸ Akkori katonai törekvései következtében Hitler számára a jugoszláv helyzet bizonytalanná vált. A bizonytalanság kiküszöbölésére az eredetileg Görögország ellen kidolgozott Marita-tervet kibővítették a Jugoszlávia elleni fellépéssel. A végeredmény a március 27-én kiadott 25. számú hadművelési utasítás, melyben rögzítették a balkáni hadművelet részleteit.³⁹

A terv végrehajtás tekintetében a térségben érintett szövetséges haderők – köztük a magyar honvédség – támogatására és közreműködésére épített. A hadjárat hadászati célja Skopje, Belgrád és Zágráb irányú támadásokkal a görög csapatok és a jugoszláv erők elvá-gása és egyenként való megsemmisítése volt.⁴⁰ A magyar erőknek a Délvidék elfoglalására kellett törekedni s segíteni az északi szárny műveleteit. A haditervben döntő szerepet szántak a Luftwaffenak is: a jól bevált módszer szerint feladatául tűzték ki az ellenséges légi-erők semlegesítését és a szárazföldi erők támogatását.⁴¹

Magyar részről a délvidéki hadműveletekre a Gorondy-Novák Elemér altábornagy parancsnoksága⁴² alatt álló pécsi parancsnokságú 3. hadsereget jelölték ki, de nem csak saját szervezetszerű egységeit (III., IV., V. hadtest) rendelték alá, hanem a Gyorshadtestet is, s a III. hadtest helyett a 2. hadseregtől az I. hadtestet kapta meg.⁴³ A hadművelet légi támogatására mozgósították az 1. repülőandár parancsnokságot, az 1. vadászrepülő-ezredet két osztállyal, a 2./II. vadászosztályt, 4. bombázóezredet, és a 3/5 bombázószázadot. Ezekhez járultak a 3. hadsereghez beosztott közelfelderítő-századok (I., IV., V.), a Gyorshadtesthez rendelt II. közelfelderítő-század, valamint a Fővezérség közvetlen VI., VIII., X. közelfelderítő-századok, 101. távolfelderítő-osztály és az ejtőernyős szállítószázad. Az Országos Légvédelmi Parancsnokság⁴⁴ alárendeltségébe helyezték a 2./I. vadászrepülő-századot és a börgöndi harc kiképzőszázadot.⁴⁵

A magyar gyorseregettek első hadtestkötelékben való hadművelési alkalmazására a Délvidék visszafoglalása alkalmából került sor. A korábbi bevetésektől eltérően ekkor szerezték az első komolyabb harci tapasztalatokat. A hadjáratot két szakaszra lehet bontani. Az 1. szakaszban a Gyorshadtest magyar alárendeltségben vett részt a Délvidék megszállásában, a 2. szakaszban pedig gépesített erőivel német alárendeltségbe lépve a történelmi Magyarország határait átlépve oldotta meg feladatait.

A magyar haditervet a 34/3. hds. Hd. I.a. 41. IV. 11. szám intézkedés foglalja össze, melyet április 11-én 9 óra 30 perckor adott ki a 3. hadsereg parancsnoksága. Eszerint „*a Duna-Tisza közötti jugoszláv erők a jugoszláv haderőre mért csapások következtében annyira megrendültek és helyzetük a bekerítés veszélye miatt annyira kritikussá vált, hogy az ellenség szívós ellenállásával már nem számol.*” s ezért számítani lehet a térség kiürítésére. A támadás kezdetét április 11-re tűzi ki. A terv szerint „*A 3. hadsereg*”... „*zömével a jugoszláv erődvonalat Őrszállás keletre át fogja törni, hogy a Duna-Tisza közben lévő erőket, bekerítve megsemmisítse. E célból gyors eregettek az áttörés után az ellenség visszavonulásának megakadályozására a Ferenc-csatornától délre kerülnek alkalmazásra.*” A támadás célja első nap a karaolák elfoglalása, majd másnap kell végrehajtani a határerődítések áttörését s az áttörés után még aznap elérendő célként határozza meg a Zombor–Kerény–Bács–Gyulafalva vonal elérését.

Az erődvonal áttöréséhez április 12-re a következő csoportosítás felvételét határozta el:

„a.) A IV. hadtest zömével (10. és 12. dandár) Bácsbokod, Martinitz puszta. Katymár nyugat fele (Kastély kizárólag), Lellbach puszta, 22. dandárával és a 16. határvadász-zászlóaljjal Gara körzetében.

b.) I. hadtest a 15. és 13. dandárral Katymár kelet felé Madaras, Bács-Almás körzetében.

c.) V. hadtest a határbiztosítást a Bács-Almás kelet, Bajmok kelet vonaltól keletre eső sávban egészen a Tiszáig átveszi. Rendelkezésére áll a 14. dandár és a 19. dandár beérkezett részei.”

„d.) Gyorshadtest: 1. gépkocsizó dandárával Baja, Érsekcsanád, Sükösd, 2. gk. dandárával Jánoshalma, Mélykút, Kisszállás, 2. lovasdandár Csikéria, Kelebia, Tompa körzetében. Gyorshadtest parancsnokság. Mélykút.”

Az 1940-es, román haderő ellen kidolgozott haditervhez képest ezúttal a Gyorshadtest számára sokkal testhezállobb feladatot szabtak. 1940-ben egy esetleges magyar–román háború esetén a gyorscsapatok feladata a román védelem áttörése lett volna. A Gyorshadtest ehhez a feladathoz nem rendelkezett megfelelő hadszervezettel és haditechnikával. Noha 1941 áprilisában a gyorscsapatok még mindig nem álltak teljesen kész a korszerű háborúra, a Gyorshadtest bevetése a jugoszláv erők üldözésére megfelelő módja a gyorssegregtestek előnyös tulajdonságainak kihasználására.

A német sikerek és hogy április 10-én a horvátok szakítottak a jugoszláv kormánnyal és április 11-én Zágrábban kikiáltották a független horvát államot, előre vetítteék a hadműveletek gyors befejezését. Ezért magyar támadás megindulását 1 nappal előrehozták.

A mozgósított hadtestek közül a Gyorshadtest felvonulása bizonyult a legösszetettebb feladatnak. A pécsi IV. és a szegedi V. hadtest csapatai viszonylag közel állomásoztak a felvonulási területhez, a budapesti I. hadtest számára Budapest közlekedési szempontból is centrális helyzete könnyítette a felvonulást. A feladat összetettségét az is fokozta, hogy a gyorssegregtestek nem egy hadtestkörzetben, hanem az ország területén szétszórva egy részük jelentős távolságra a déli határtól állomásoztak. A Gyorshadtest-parancsnokság április 7-én és 8-án adta ki alárendelt dandárjainak⁴⁶ a felvonulási intézkedést. A támadás időpontjának előrehozása miatt azonban az I. lovasdandár nem érkezett be időben, így ezen seregtest nem vett részt tényleges harcokban.

A támadó csapatok 11-én mindenütt leküzdötték – többnyire harc nélkül – a karaolák vonalát és felzárkóztak az erődvonalra,⁴⁷ a Gyorshadtest csapatai az első nap eseményeiben nem kaptak szerepet. A tervek alapján 12-re tervezett támadásra kellett felkészülni.⁴⁸ A gyorscsapatok meginduló támadása a szétzilálódó és visszavonuló jugoszláv csapatokkal szemben üldözésbe ment át, így április 13-ra elérték a Dunát. *Gyorshadtest-parancsnokság este 8 órakor kiadott jelentésében jelentette a hadsereg-parancsnokságnak, hogy elérte a kitűzött célt, a Duna vonalat.*⁴⁹ A következő napon a hadtest részei felzárkozó meneteket hajtottak végre, illetve tisztogató műveletekbe kezdtek az elfoglalt területeken.⁵⁰

1941. április 13-án német igény mutatkozott a magyar csapatok további felhasználására. Alfred Jodl tábornok, az OKW⁵¹ főnöke közölte a Magyarországon tartózkodó német összekötő törzzsel, hogy a Honvédség gyalogdandárait nem tartanak igényt. Ehelyett azt kellett megtudakolni, hogy a Gyorshadtestet rendelkezésre bocsátanák-e egy, a Duna vonalán túli előretörésre. Német kérdésre magyar hadvezetőség igent mondott. A hadműveleti csoport főnöke László Dezső ezredes azonban azt is közölte, hogy a végső döntés a politikai vezetés kezében van.⁵² Még aznap Adolf Hitler levélben közölte a német kérést Horthyval. Eszerint a magyar hadsereg zöme a Dráva–Duna vonalon megállítandó, de „Az I. és 2. gépkocsizó dandárból álló gyorshadtest vegyen továbbra is részt a német motorizált egységek hadműveleteiben, a német hadsereg kötelékében.”⁵³ Kurt Himer tábornok, az összekötő törzs vezetője 20 óra 50 perckor jelentette az OKW-nak, majd az OKH⁵⁴-nak,

hogy a magyar minisztertanács elfogadta Hitler kérését. A kormány beleegyezett a kért gépesített kötelékek bevetésére, sőt szükség esetén egy alkalmi jelleggel felállított kerékpárosdandárt is, valamint a lovasdandárok gépkocsizó részeit is német rendelkezésre bocsátja.⁵⁵

A magyar beleegyezést követően 14-én reggel 8 órakor érkezett a 3. hadsereg parancsnokságától a parancs, hogy a Gyorshadtest parancsnoksága készítsen egy javaslatot a német alárendeltségbe kerülő gépesített részekből álló Gyorshadtest összeállítására.⁵⁶

A Gyorshadtest-parancsnokság javaslata alapján összeállított gépesített csoport (új Gyorshadtest) működését Werth Henrik honvéd vezérkar főnök által kiadott utasítás szabályozta. A csapatoknak április 16-a délelőttre be kell fejezni a gyülekezést Vinkovci–Eszék–Sid–Ilok körzetben. Mivel az elrendelt gyülekezési körleteteket a németek már kiürítették, csetnik tevékenységgel fokozottabban számolni kellett. További alkalmazás szempontjából április 16-án 10 órától a Kleist páncéloscsoportnak rendelték alá a Gyorshadtestet.⁵⁷ A jugoszláv hadsereggel szembeni német sikerek miatt ezúttal sem kellett a gyorseregtesteket hasonló szintű ellenséges erővel szembeállítani. Az április 23-án érkezett parancs Eszék, Vinkovci, Vukovár területének biztosítását rendelte el. A megszállási feladatot május 6-án fejezték be, ekkor a gyorscsapatok kiürítették a területet és megkezdték a visszamenetel állomáshelyeikre.⁵⁸

3. Összefoglalás

1938-tól szerveződő magyar gyorscsapatok a korszak legmodernebb harcászati elveinek felhasználásával kerültek megszervezésre. A szervezés során komoly akadályt jelentettek az ország korlátozott lehetőségei. Az anyagi (pénzügyi, illetve műszaki, technikai) és a személyi háttér korlátai rányomták bélyegüket a fejlesztésekre is. Ehhez járult az a tény, hogy az 1938–1941 közötti bevonulások komoly erőforrásokat emésztettek fel, amelyeket sokszor a fejlesztés rovására lehetett biztosítani.

Mindezen hátráltató tényezők ellenére a frissen felállított gyorsalakulatok a rájuk feladatott teljesítették.

JEGYZETEK

1. 1930. október 1-jétől nyíltan felállított seregtestek, melyeket 1 lovashadosztályba vontak össze. Tóth (1958): 62.
2. 1932. október 1-jével állították fel: 3 puskás, egy páncélgépkocsi- és egy könnyű harckocsi századból, 2 gépvontatású tarack ütegből és egy motorkerékpáros szakaszból. Tóth (1958): 62–63.
3. Dombrády–Tóth (1987): 100–101.
4. Sipos–Ravasz (1997): 134–135.
5. A második lépcső a tervek szerint 1941. október 1-jétől indult volna és elsősorban a páncélos csapatok és a légvédelem fejlesztését tűzte ki. Gépesített erőket tekintve 1943-ig 2 páncélos- és 1 gépkocsizó lövész hadosztály felállításával számolt. A harmadik fázis a légierő modernizálásával, és további páncélos-fejlesztésekkel számolt. Sipos–Ravasz (1997): 183.
6. Hadtörténelmi Levéltár (továbbiakban: HL) Magyar Királyi Honvéd Vezérkar Főnöke iratai. (továbbiakban: HL Vkf.) 2383. eln. 1. 1938. Gépkocsizó és lov. dd-ok rögtönzött felállítás (kiépítése)
7. HL Vkf 2687. 1938. eln. 1. Szervezési intézkedések 1938/39. évre. 634.
8. Uo. 656.
9. Juhász (1988): 194–195.
10. Halmosy (1983): 449.
11. Sztójay Döme: ekkor a Magyar Királyság berlini követe és meghatalmazott miniszter. Bölöny (2004): 456.

12. Ablonczy (2005): 394–396.
13. Werth Henrik vezérezredes (1881–1952). 1938. szeptember 29. – 1941. szeptember 4. között a Honvéd Vezérkar főnöke. Szakály (2003): 374.
14. Magyarország miniszterelnöke 1939. február 16.–1941. április 3. Bölöny (2004): 459–460.
15. Itt nem csak arról lehet szó, hogy Budapest késlekedése miatt a németek elismerik a Huszton székelő ruszin Volosin-kormányt. Ablonczy (2005): 396. Hírszerzési információk nem zárták ki a lengyel bevonulást sem. HL Vkf 3406. eln. 1. 1939.
16. Osztovics (1939): 33.
17. Janek (2009): 69–77.
18. Felriasztás: a korabeli szóhasználatban a mozgósítás.
19. HL Vkf. 3402. eln. 1. 1939. Állományfelemelési előkészületek tárgyában.
20. Szombathelyi Ferenc altábornagy, 1939. január 15.–1941. augusztus 1. között a VIII. hadtest parancsnoka. Szakály (2003): 331–332.
21. Csima (1961): 28.
22. Janek (2001): 303–304.; Osztovics (1939) 33.
23. Janek (2009): 69–77.
24. Lengyel Béla: Emlékeim. HL TGy 3028. (továbbiakban: Lengyel TGy 3028.) 86.
25. Janek (2001): 304.
26. Janek (2009): 79.
27. HL Vkf 3114 eln. 1. 1940. Felső vezetés átszervezése. 7–9.
28. Lengyel Béla ezredes diplomáciai szolgálat után 1940. 03. 01.–1940. 12. 24. között a Gyorshadtest vezérkari főnöke. Szakály (2003).
29. Lásd: Halmosy (1983): 489–492.
30. Az időpontok közép-európai idő (CET) szerint értendők.
31. A vezérkari főnök átírata a külügyminiszternek. Mellékelt: 1. jegyzőkönyv. Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájának tanulmányozásához 1936–1945. összeáll.: Juhász Gyula. IV. kötet: 1939–1940. Budapest, 1962, Akadémiai Kiadó. (továbbiakban: DIMK IV.) 537–538.
32. A magyar–román katonai bizottság 3. sz. jegyzőkönyve... DIMK IV. 547.
33. HL Vkf 3849. eln. 1. 1940. Helyzetközlések. 119., 120., 121., 122., 123., 124., 125.
34. Béry (1941): 113–114.
35. Lengyel TGy 3028. 112.
36. Béry (1941): 118.
37. Csima (1961): 44.
38. Juhász (1999): 70–75.; Ormos (1998): 434–435.
39. Sipos–Ravasz (1997): 35.
40. Grecsko (1977): 354–355.; Mitcham (2008): 395.
41. Keegan (2003): 259.; Horváth–Lengyel 27. The german campaigns. (1953) 30.
42. Gorondy-Novák Elemér altábornagy 1940. 03. 01.–1941. 11. 01. között volt a 3. hadsereg parancsnoka. Szakály (2003): 113.
43. Sipos–Ravasz (1997).
44. Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) az 1939. II. tc. alapján felállított szervezet 1941. június 15-ig ezzel az elnevezéssel működött. Sipos–Ravasz (1997): 354.
45. Pataky (1992): 50.; Olasz (2004): 172.
46. Pokorny Hermann: A Délvidék 1941-ben történt visszafoglalásának hadtörténeti leírása. HL TGy 2191. (továbbiakban: Pokorny TGy.). 23.
47. Horváth–Lengyel 76.
48. Pokorny TGy. 70.
49. Pokorny TGy 219. 138.
50. Pokorny TGy. 154–155.
51. Oberkommando der Wehrmacht. Német Véderő Főparancsnokság.
52. Kun (1965) 1234.
53. Juhász (1968) 576.
54. Oberkommando des Heeres. A német szárazföldi erők főparancsnoksága.
55. Kun (1965): 1234.

56. A .m.kir. I. honvéd gy.hdt. együttműködése a német haderővel. 1941. IV. 14.–V.6. HL Vkf. Sz. n. Hdm. csf. 1942. (továbbiakban: Gyorshadtest) 1.
 57. Gyorshadtest. 4. sz. melléklet.
 58. Csima (1961): 62.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ablonczy, Balázs (2005): Teleki Pál. Osiris Kiadó. Budapest.
 Bölöny, József–Hubay, László (2004): Magyarország kormányai 1848–2004. Akadémiai Kiadó. Budapest.
 Csima János (összeáll.) (1961): Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához. 1938–1945. HM Központi Irattár. Budapest.
 Dombrády Lóránd–Tóth Sándor (1987): A Magyar Királyi Honvédség. 1919–1945. Zrínyi Katonai Kiadó. Budapest.
 Grecsko, A. A. (elnök, főszerk. Bizottság) et al. (1977): A második világháború története 1939–1945. 3. kötet. A háború kezdete. A Szovjetunió elleni agresszió előkészítése. Zrínyi Katonai Kiadó. Budapest.
 Horváth Csaba–Lengyel Ferenc: A délvidéki hadművelet. H. n., É. n., Püldo Kiadó.
 Halmossy Dénes (1983): Nemzetközi szerződéses. 1918–1945. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – Gondolat Könyvkiadó. Budapest.
 Janek István (2001): Az elfelejtett háború. A szlovák–magyar kisháború története 1939 márciusában. Történelmi Szemle. 2001/ 3–4. szám 299–313.
 Janek István (2009): Szlovák–magyar kapcsolatok 1939–1944. PhD értekezés. Pécs, www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/janekistvanphd.pdf 2011.08.02. 11.25.
 Juhász Gyula (1988): Magyarország külpolitikája 1919–1945. Kossuth Könyvkiadó. Budapest.
 Juhász Gyula–Pamlényi Ervin–Ránki György–Tilkovszky Loránt (1968): A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933–1944. Kossuth Könyvkiadó. Budapest.
 Juhász, József (1999): Volt egyszer egy Jugoszlávia. A délszláv állam története. Aula, Budapest.
 Keegan, John (2003): Második világháború. Európa. Budapest.
 Kun, József (1965): A német hadvezetés magyarországi politikájához 1941. március–július. A Magyar Hírelvi Honvédség fővezérséghez beosztott német tábornok hadinaplója. Közli: Kun József. Századok 1965/6. szám. 1228–1246. old.
 Mitcham, Samuel W. (2008): The Rise of the Wehrmacht. The armed Forces and the World War 2. Vol 2. Praeger Security International.
 Olasz Lajos (2004): Jugoszláv légitámadások Magyarország ellen 1941 áprilisában. Hadtörténelmi Közlemények 2004/1. szám 167–204. old.
 Osztovcics Ferenc (1939): Kárpátalja felszabadítása, különös tekintettel a 2. gépkocsizó dandár ténykedésére. Magyar Katonai Szemle 1939/11. szám 33–62.
 Pataky Iván–Rozsos László–Sárhidai Gyula (1992): Légi háború Magyarország felett. I. Zrínyi. Budapest.
 Sipos Péter (főszerk.) – Ravasz István (szerk.) (1997): Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs., Petit Real Könyvkiadó, Budapest.
 Szakály Sándor (2003): A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister, Budapest.
 The german campaigns in the Balkans (spring 1941). (1952). Center Of Military History United States Army . Washington, D. C.